

28/8/16
T. HADISOEBROTO

AKSARA DJAWA

TATANAN PANULISÉ BASA DJAWA
NGANGGO AKSARA DJAWA LAN LATIN

N.V. PENERBIT —
PANTJAWARNA
SOLO —

AKSARA DJAWA

TATANAN PANULISÉ BASA DJAWA
NGANGGO AKSARA DJAWA SARTA LATIN

KAIMPUN DÉNING

T. HADISOEBROTO

GURU BASA DJAWA ING S. G. A. NEGERI II

SURAKARTA

N. V. PENERBIT
PANTJAWARNA
SOLO

Tjetakan Pertama.

Tahun 1956

Nomor Seri: 330737

P U R W A K A .

Nuwun, pangadjeng - adjeng kula, mugi - mugi buku
punika kéginga kanggé antjer - antjer panjeratipun basa
Djawi mawi aksara Djawi utawi Latin, langkung - langkung
tumraping para sadèrèk guru ingkang tinanggenah mulang
basa Djawi utawi para siswa ing „Pamulangan Guru”.
Ugi kéginga kanggé tuntunan njerat Djawi tumrap
ingkang dèrèng pana dateng sastra Djawi.

Wondéné pandapuk kula buku punika awewaton
„Tatanan Sriwedari” saha ngèngeti tjara - tjara ingkang
sampun kalimrah ing djaman samangké, ingkang sampun
dipun adjengi ing ngakatah.

Wusana sumangga.

Pangripta.

Surakarta, April 1956.

PRATELAN ISI:

	katja
1. Aksara Djawa	5
2. Bab sandangan	5 — 9
3. Bab pasangan	9 — 11
4. Panulisé tembung lingga	11 — 14
5. Panulisé tembung andahan	14 — 20
6. Bab panambang	21 — 25
7. Tembung dwilingga	25 — 26
8. Tembung dwipurwa	26 — 27
9. Tembung dwiwasana	27
10. Tembung tjamboran	27 — 28
11. Aksara murda	28
12. Aksara swara	29
13. Aksara rékan	29 — 30
14. Bab angka	30
15. Bab pada	30 — 31
16. Bab pamilahing wanda	32

1. AKSARA DJAWA.

Aksara Djawa iku kéné ana 20 jaiku:

ha, na, tja, ra, ka, da, ta, sa, wa, la, pa, da,

dja, ja, nja, ma, ga, ba, ṭa, nga.

2. BAB SANDANGAN.

Wudjuding sandangan jaiku:

1   djenengé **ulu**. Ulu katulis ing duwuring aksara, ing aksara Latin ditulis nganggo **i**:

       = pipi   = nini

       = baṭi   = sima

2   arané **suku**. Suku kasambungaké ing wekasané aksara kang disandangi, ing aksara Latin saiki ditulis nganggo **u**:

       = kuru   = biru   = munja

       = ratu   = suri

3 arané **taling**: Sandangan taling katulis ing sangarepé aksara kang disandangi. Ing Latin katulis nganggo é utawa è:

 η ταη τω = réné   **εη η νι** = tapé   **αγ η νι** = duwé
η ναη = pèni   **η νη εη** = èmu   **αν η νι** = dité.

4 djenengé **taling-tarung**. Taling-tarung katulis ngapit-apit aksara kang disandangi, ing Latin katulis nganggo o:

η αη εη τω = kono   **η νη νι εη** = kalo   **αη η νι εη** = gilo
η εη η αη εη = téko   **η τη εη νι** = roda   **αγ η νι εη** = pulo.

Katrangan: Tembung käng purwané aswara â (djedjeg ora miring) lan wanda ing buriné mawa sandangan katulis nganggo taling-tarung, ing Latin katulis nganggo o:

η αη εη αγ = kolu   **η τη εη αη** = roti
η εη εη = mori   **η αη εη αγ** = bolu.

5 djenengé **pepet**. Sandangan pepet katulis ing duwuring aksara kang disandangi, ing Latin katulis nganggo e:

εη η αη = kena   **εη εη** = geni   **εη εη αγ** = tebu
εη η νη εη = kebo   **εη η νη** = peté   **εη εη** = seru.

Katrangan: η lan νη ora kena dipepet.

νη diganti **εη** { **αη** lelet } **νη** diganti **εη** { **υη** tjeret }
εη αη = retja   **εη αη** = regi   **εη αη αγ** = retu
εη αη = lenga   **εη αη** = legi   **εη εη** = lesu.

6 arané **pangkon** utawa **patèn**, katulis ing saburining aksara kang disandangi wiwit saka ing ngisoré. Kanggoné digawé ngilangaké ladjering swarané aksara sesigeging wanda, tanpa pasangan. Ing Latin tanda mangkono iku ora ana. Aksara sésigeg iku mung wudjud aksara kang pungkasan ing saben wanda sigeg:

ωηηŋŋ = paran

ωηηŋŋŋŋ = alum

ωηηŋŋŋ = sirik

ηωηωηηŋŋŋ = tjorèk

ηωηωηωŋŋŋ = podjok

ηωηωηωŋŋŋŋ = boten

7 djenengé **wignjan**, dadi sesulihing **ωη** sesigeging wanda, katulis ing burining aksara kang disandangi, ing Latin katulis nganggo **h**:

mωŋŋ = gadjah

ωŋŋŋŋ = sugih

ωŋŋŋŋ = suruh

ηωηωŋŋŋ = gèsèh

ωŋŋŋŋŋŋ = uwoh

ηωηωηωŋŋŋŋ = goroh.

8 arané **lajar**, dadi sesulihing **η** sesigeging wanda, katulis ing saduwuring aksara kang disandangi. Jén lajar iku bebarengan karo **ulu** utawa **pepet**, lajar iku katulis ing saburining ulu utawa pepet mau. Ing Latin lajar iku awujdud **r**.

ωηŋŋ = damar

ωŋŋŋŋ = gigir

ωŋŋŋŋŋ = sumur

ωηŋŋŋŋ = pager

ηωηωŋŋŋŋ = kétjér

ηωηωηωŋŋŋŋ = obor.

9

djenengé **tjetjak**, dadi sesulihing aksara **w** sesigeging wanda, katulis ing sađuwuring aksara kang disandangi, ing Latin katulis nganggo **ng**. Tjetjak iku jèn bebarengan karo ulu panulisé ana saburiné ulu, jèn bebarengan karo pepet, panulisé ana ing djeroning pepet:

ŋ **ŋ** = padang

ŋ **ŋ** = daging

ŋ **ŋ** = surung

ŋ **ŋ** = pérèng

ŋ **m** **ŋ** **m** = gosong

ŋ **m** = peteng

ŋ **ŋ** = ireng

ŋ **ŋ** = meleng.

10

djenengé **tjakra**, dadi sesulihing aksara **n** kang muni bareng karo aksara kang dirakèti, panulisé kasambungaké ing pungkasaning aksara kang disandangi. Ing Latin ditulis nganggo **r**:

ŋ **n** = krasa

ŋ **n** = prija

ŋ **n** = prunggu

ŋ **n** = kréta

ŋ **n** **n** = kroda

ŋ **n** **n** = growong.

11

djenengé **keret**, dadi sesulihing aksara **n** pepet kang muni bareng karo aksara kang karaketan, panulisé kasambung ing pungkasaning aksara kang disandangi.

Ing Latin ditulis nganggo **re**:

ŋ **n** = kreneng

ŋ **n** **ŋ** = sregep

ŋ **n** **n** = bregas

ŋ **n** = grongseng

ŋ **n** **n** = trenjuh.

¹² arané **péngkal**, dadi sesulihing aksara **m** kang muni bareng karo aksara kang diraketi, panulisé kasambung ing pungkasaning aksara kang disandangi. Ing Latin katulis nganggo **j**. Déné jén sing diraketi iku aksara **t** utawa **d** katulis nganggo **y**:

m **ŋ** = samja   **m** **ŋy** = setya   **m** **ŋy** = sedya
ŋ **m** = kjai   **m** **ŋ** **ŋ** = abjor   **m** **ŋy** = kepjur.

---

3. BAB PASANGAN.

Wudjuding pasangan iku warna-warna, ana kang **wutuh**, ana kang **tugelan**, ana kang **duwé dapur déwé**.

Panulisé pasangan iku ana kang dumunung ing **saburiné**, ana kang **sangisoring** aksara kang dipasangi, ana kang kagandèng lan ana kang ora.

Murih tjetané kaja kang kapratélakaké ing Ingisor iki. Aksara kang dumunung ing buri utawa ing ngisor iku, minangka pasangané aksara ing sangarepé utawa sađuwuré.

m **n** **ŋ** **ŋm** **ŋn** **ŋŋ** **ŋŋm** **ŋŋn** **m** **n**
ŋ **m** **n** **ŋ** **ŋm** **ŋn** **ŋŋ** **ŋŋm** **ŋŋn**
m **n** **ŋ** **ŋm** **ŋn**

Tulaðané:

ଶର୍ମିଷ୍ଠା ନାଥଙ୍କା	ଅର୍ପା ଗୁରୁ ଗୁରୁ
ନ ଯାଏ ନାହିଁ ନ ଯାଏ ଯୁଗୀ	ନ ବାଜୁ ଗୁରୁ ଗୁରୁ
ଅର୍ପିତୀ ଆଖି ପାଦି ପାଦି	କିଛି କିମ୍ବା କିମ୍ବା ନାହା
ଶର୍ମିଷ୍ଠା ପାଦି ପାଦି	କିମିଲି କିମିଲି ପାଦି
ନାହା କୁଣିତା	କିନ୍ତୁ କିନ୍ତୁ ନାହା
ନାହା କୁଣିତା ପାଦି ପାଦି	ଅର୍ପିତୀ ଆଖି ପାଦି ପାଦି
ନାହା	

Katrangan:

1. Pasangan ..... kena dipepet:

ଅ ଯାଇଲି ଯାଇ	ଅ ଲିଲି ଲିଲି ଯାଇ
-------------	-----------------

2. Pasangan ..... ora kena dipepet, pasangan ..... pepet diganti

ଅ ଯାଇଲି ଯାଇ	ଅ ଯାଇଲି ଯାଇ
-------------	-------------

3. Pasangan ..... \ ..... \ ..... \ jén olèh sandangan suku, tjakra, keret, péngkal kudu ditulis wutuh manèh:

ଅ ଯାଇଲି	କାଲିଲି	ନ ଯାଏ ନାହିଁ ଯୁଗୀ
ନ ଯାଏ ନାହିଁ	କିମିଲି	ଅ ବିଲି ପାଦି
ନାହା କୁଣିତା	କିମିଲି	ନାହା କୁଣିତା

4. Pasangan ..... lan ..... uga kanggo pandjungan, kanggo mbarengi
swaraning aksara kang diraketi. Ing Latin awudjud **w** lan 1.:

ওঁ ম = kwaga

৩ ন = klapa

ওঁ ম = swarga

৩ ন ওঁ গ = blarak

Pandjungan iku ora kena karaketaké ing aksara pasangan kang dunungé ana ing sangisoring aksara, aksara sesigeg ing duwuré kudu dipangku disik :

ম য এ গ **ও গ ম**

৩ ম এ গ স **৩ ন ন গ**

অ অ গ **ও গ হি**

ব ব শ গ **ব গ ব গ**

5. Pasangan ..... **ম** ..... **শ** ..... **ন** ..... **ং** jén wis ora ana
enggoné ing pungkasaning larikan, kena katulis ing sangisoring
aksara kang mati ..... **ম** ..... **শ** ..... **ন** ..... **ং** *Kend Y.*

4. PANULISÉ TEMBUNG LINGGA.

1. Panulisé wandaning lingga ora kena dirangkep:

ম ন = guna: ora **ম ঘ**

ব ই ঘ = semu: ora **ব ই ঘ**

ন র ম য = rahaju: ora **ন র ম য**

দ ব ম ন = dahana: ora **দ ব ম ন**

Kang njebal: **ন গ ঘ**

2. Tembung lingga kang nelung wanda, swarané wanda kawitan kaja dipepet, panulisé ora dipepet. Ing Latin panulisé ngèlingi pakejapané, kena nganggo **e**, kena nganggo **a**.

en ana en = menawa, manawa

en asn. rn = wetara, watara

en aq. rn = beṭara, baṭara

en n am s n as = mengkono, mangkono

en en en = semana, samana

en en rn = segara, sagara.

3. Tembung lingga nelung wanda kang wandané kawitan kudu dipepet ija akéh. Ing Latin panulisé nganggo **e**:

en chi ri = kemiri

en en a ri = djemparing

en chi ri = kediri

en en a rn = djempana

en en ri ri ri = tempiling

en en a ny ny = tjempaluk

en ka ri = kenari

en en m = tembaga

4. Tembung nelung wanda saka tembung mantja ora kapepet:

en g en a q = samodra

en n am = naraka

en ari an = wasita

en am s am = laksana

en n am = baraja

en n am = sarana

5. Tembung lingga kang wandané aswara **er** (dudu wanda wekasan), ditulis nganggo lajar utawa keret. Ing Latin manut swarané:

වාටා	= warta utawa	ඉටා	ora	ඩාටා
කර්සා	= karsa utawa	ඇංහා	ora	ඇංහා
බර්කාහු	= barkah utawa	ඇංංහු	ora	ඇංංහු
කර්තා	= karta utawa	ඇංංතා	ora	ඇංංතා

6. Tembung lingga kang kanṭi pasangan **ඇ** utawa **ඇ** aksara sesigeg ing duwuré kudu **විං**. Ing Latin katulis nganggo **n**.

ඛන ව්ංං	= kantjing	ඇං ව්ංං	= tundjang
ඛන ව්ංං	= antjur	ඛන ව්ංං	= kandji

7. Tembung kang aksaraning wandané olèh sandhangan **tjakra**, **keret** utawa **pandjingan** **ණ** ora diulur panulisé:

ඇංග	= prada	ora	ඇගගය
ඇංංහා මුද්	= kreteg	ora	ඇංංහා මුද්
ඇංංංං මුද්	= bluluk	ora	ඇංංංං මුද්
ඇංංං මුද්	= slamet	ora	ඇංංං මුද්

Déné jèn ana pakewuhing panulisé kena diulur:

ඇංංං මුද් තිං ගම්	ඇ ගැ මුද් නී අන්
ඇංංං මුද් තිං ගම්	ඇංංං මුද් තිං ගම්

8. Tembung nelung wanda iku ora kena karingkes panulisé, ora kena didadékaké ngrong wanda:

ඇගගය	= purusa	ඇංගය	= karuna
ඇගගය	= palupi	ඇංගය	= baruna.

9. Aksara h kang dadi wandaning tembung kang paketjapané tjeté, ing Latin ditulis nganggo h.

ωγαή = luhur   *ωνωή* = tahu
ωνυ = hawa   *ωη* = hru

Padakna karo:

ωγωγγή = udan   *ωηηη* = ilang   *ηωωω* = èdi
ωνηηη = ajo   *ηωηηηη* = éman   *ηωωωωω* = owah.

10. Tembung kang wandané wanda sigege aswara à lan jén dipanambangi swarané malih dadi a, ing Latin ditulis nganggo a:

η κόκκων = nangka   *ωι η ωλικών* = semangka
η επικάκων = kantja   *η ωνως ων* = banda.

Jén wis dipanambangi sandangan taling-tarung iku dibuwang :

η κόκκων — *κόκκηνην* = nangkané
η απικάκων — *απικάκηνην* = kantjané

11. Wandaning tembung kang aswara *ω* saburining swara **u** lan aswara *ωω* saburining swara **i**, ing Latin w lan j iku kudu ditulis:

ωητ = buwang   *ωηη εν* = tijang
ωγωηηγή = uwat   *ωιη ωη* = sijung.

5. PANULISÉ TEMBUNG ANDAHAN.

- A. Kang oléh ater-ater
- B. Kang oléh seselan
- C. Kang oléh panambang.

A. KANG OLEH ATER-ATER.

1. Tembung lingga kang oléh ater-ater **anuswara**:

an^mŋ^l *an^mŋ^l* *an^mŋ^l* *an^mŋ^l* lan ater-ater iku ora
luluh karo purwaning tembung, ater-ater iku uga ditulis.
Ing Latin ditulis nganggo **n**, **m**, **ng** (*an^mŋ^l* uga
ditulis nganggo **n** baé). Tembung-tembung kang apurwa aksara
as ater-ateré *an^mŋ^l*.

an^mŋ^l n^l = ndalang

an^mŋ^l n^l = mbalang

an^mŋ^l n^l = ndugang

n^l m^ŋ ŋ^l = nggambar

an^mŋ^l n^l ŋ^l = ndjaluk

an^mŋ^l ŋ^l ŋ^l = ndjiwit.

Katrangan:

- a. Tembung - tembung kang paketjapané nganggo aksara irung
lan saburiné **ing** ora kena katulis nganggo anuswara.:

η an^ŋ ŋ^l ŋ^l = boten

đi^ŋ ŋ^l = dika

η an^ŋ ŋ^l ŋ^l = bésuk

đi^ŋ ŋ^l ŋ^l = ing duwur

đi^ŋ ŋ^l ŋ^l = ing dusun

đi^ŋ ŋ^l ŋ^l = ing ara-ara.

- b. Tembung - tembung saburiné tembung **ing** ing ngisor iki
panulisé njimpang saka ing duwur iku, dadi nganggo anu-
swara.:

đi^ŋ ŋ^l ŋ^l = ing ngisor

đi^ŋ ŋ^l ŋ^l = ing nginggil

đi^ŋ ŋ^l ŋ^l = ing ngarep

đi^ŋ ŋ^l ŋ^l = ing ngadjeng

đi^ŋ ŋ^l ŋ^l = ing ngendi

đi^ŋ ŋ^l ŋ^l = ing ngrika

đi^ŋ ŋ^l ŋ^l = ing ngriki

đi^ŋ ŋ^l ŋ^l = ing ngriku

c. Tembung *ŋ an 2 aŋŋi am ŋ ŋŋi an ŋ ŋŋi aŋŋi*
ing Latin kena katulis nganggo anuswara, kena ora.

<i>ŋ an 2 aŋŋi</i>	= bok manawi utawa	mbok manawi
<i>ŋ an 2 ŋŋi</i>	= bok bilih utawa	mbok bilih
<i>ŋ an 2 aŋŋi</i>	= bok mas utawa	mbok mas.

2. Kang olèh ater - ater *aŋ aŋ aŋ aŋ*

a, ma, mar, mara.

Ater - ater *aŋ aŋ aŋ aŋ*. *aŋ aŋ* ora ngowahaké tembung kang di ater - ateri. Ing Latin panulisé digandèng:

<i>an aŋ aŋi</i>	= aklambi abang	<i>aŋ aŋi</i> = maguru
<i>an aŋ aŋi aŋ aŋi</i>	= asabuk tjindé	<i>aŋ aŋi aŋ</i> = martapa
<i>aŋ aŋ aŋ aŋ</i>	= maratamu.	

3. Kang olèh ater - ater: *aŋ* = **sa**, **se**

Ater - ater *aŋ* kang ora luluh karo tembung kang diraketi, panulisé isih adjeg, ing Latin ditulis **sa** utawa **se**.

aŋ aŋ aŋ aŋ = separo utawa: saparo

aŋ aŋ aŋ aŋ = sedulur utawa: sadulur

aŋ aŋ aŋ aŋ = saalu   *aŋ aŋ aŋ aŋ* = saidep

aŋ aŋ aŋ aŋ = saukur   *aŋ aŋ aŋ aŋ* = saembèr.

4. Ater - ater *aŋ* = **pa**.

Ater - ater *aŋ* jen karaketaké ing tembung panulisé pada baé, ing Latin ditulis **pa**.

ଅଗମେନ୍ଦ୍ରାନ୍ତିର୍ଯ୍ୟ = pakoléh

ଅନ୍ତିର୍ଯ୍ୟ = panemu

ଅନ୍ତିକ୍ଷଣ୍ଠିର୍ଯ୍ୟ = pasakitan

ଅଗମେନ୍ଦ୍ରାନ୍ତିର୍ଯ୍ୟ = pakéwuh

ଅନ୍ତିକ୍ଷଣ୍ଠିର୍ଯ୍ୟ = paturon

5. Ater - ater = pi.

Ater - ater ora ngowahaké panulisé tembung kang diraketi, mangkono uga ing Latin.

 ଅନ୍ତିକ୍ଷଣ୍ଠିର୍ଯ୍ୟ = pitutur   ଅନ୍ତିକ୍ଷଣ୍ଠିର୍ଯ୍ୟ = piala

 ଅନ୍ତିକ୍ଷଣ୍ଠିର୍ଯ୍ୟ = pituduh   ଅନ୍ତିକ୍ଷଣ୍ଠିର୍ଯ୍ୟ = piandel

Kang' njebál : ଅନ୍ତିକ୍ଷଣ୍ଠିର୍ଯ୍ୟ = piagam

6. Ater - ater

Ater - ater sok ditulis ing Latin ditulis **pra**
utawa **pre**, utawa **per**.

 ଅନ୍ତିକ୍ଷଣ୍ଠିର୍ଯ୍ୟ - ଅନ୍ତିକ୍ଷଣ୍ଠିର୍ଯ୍ୟ = prakara, prekara, perkara

 ଅନ୍ତିକ୍ଷଣ୍ଠିର୍ଯ୍ୟ - ଅନ୍ତିକ୍ଷଣ୍ଠିର୍ଯ୍ୟ = prasadja, presadja, persadja

 ଅନ୍ତିକ୍ଷଣ୍ଠିର୍ଯ୍ୟ - ଅନ୍ତିକ୍ଷଣ୍ଠିର୍ଯ୍ୟ = pradjurit, predjurit, perdjurit

 ଅନ୍ତିକ୍ଷଣ୍ଠିର୍ଯ୍ୟ - ଅନ୍ତିକ୍ଷଣ୍ଠିର୍ଯ୍ୟ = pralambang, prelambang, perlambang

7. Ater - ater = pri.

Ater - ater ora ngowahaké panulisé tembung kang diraketi.

ପ୍ରିଅନ୍ତି = pribumi   ପ୍ରିଅନ୍ତି = pribadi

ପ୍ରିଅନ୍ତି = prijaji.

Kang njebal: ପ୍ରିଅନ୍ତି = prijagung

ପ୍ରିଅନ୍ତି = prijangga

8. Ater - ater **ଅନ୍ତି**, **ଅନ୍ତି**, **ଅନ୍ତି**, = tar, ka, ke.

Panulisé ater - ater **tar**, **ka** lan **ke** kang ora luluh karo tembung kang rinaketan isih adjeg.

ଅନ୍ତି ଅନ୍ତି = tarkadang   ଅନ୍ତି ଅନ୍ତି = katjiṭak

ଅନ୍ତି ଅନ୍ତି = tartamtu   ଅନ୍ତି ଅନ୍ତି = ketuṭuk

ଅନ୍ତି ଅନ୍ତି = kawedār   ଅନ୍ତି ଅନ୍ତି = kedawan

Ing Latin panulisé **ଅନ୍ତି** sok **ter** utawa **tre** (manut swarané).

ଅନ୍ତି ଅନ୍ତି = tarkadang, terkadang, trekadang

ଅନ୍ତି ଅନ୍ତି = tarwatja, terwaija, trewatja

9. Ater - ater **ଅନ୍ତି**, **ଅନ୍ତି**, **ଅନ୍ତି**, = **kuma**, **kami**, **kapi**.

Ater - ater **kuma**, **kami**, **kapi** iku kagandèng karo tembung kang rinaketan.

ଅନ୍ତି ଅନ୍ତି = kumapurun   ଅନ୍ତି ଅନ୍ତି = kumawani

ଅନ୍ତି ଅନ୍ତି = kamigilan   ଅନ୍ତି ଅନ୍ତି = kamipurun

ଅନ୍ତି ଅନ୍ତି = kapiluju   ଅନ୍ତି ଅନ୍ତି = kapirangu

10. Ater-ater *ŋamən amən ŋamən ŋamən* = *di, di ŋamən*

a. Ater-ater **dak**, **tak**, **dipun** iku panulisé ora digandèng.

ŋamən = dak gawa *ŋamən ŋamən* = tak djupuk

di ŋamən = dipun bekta *di ŋamən ŋamən* = dipun adjak

b. Ater-ater **ko**, **di** digandèng karo tembung kang rinaketan.

ŋamən urang = kowatja *di ŋamən* = dituku

ŋamən eŋtuk = koṭuk *di ḥamən ŋamən* = diombé

Jèn ana pakewuhé ater-ater **ko** kagandèng karo tembung buriné sarana tanda panggandèng.

ŋamən emut = ko-edum *ŋamən emut* = ko-emut

Katrangan:

Tembung **kok** kang tegesé dudu **kowé** ditulis *kn̄m̄m̄*

ing Latin **teka** utawa **kok**

kn̄m̄m̄ teka ŋono = teka ngono, kok ngono

kn̄m̄m̄ pada = teka pada, kok pada

Di (dudu ater-ater) ora digandèng karo tembung ing buriné.

di ŋamən = di taberi *di ŋamən* = di ngalor

Tembung-tembung lijané kang panulisé ing Latin ora digandèng, jaiku: sing, kang, dèn, bok (mbok).

sing sregep dèn éling

kang ngati-atì mbok adja ngono

B. SESELAN *m̄ m̄ m̄ m̄* (in, er, el, um):

1. Seselan **m̄** jèn karaketaké ing tembung, purwané dudu aksara **m̄** ora karangkep panulisé. Ing Latin seselan iku awudjud seselan **in**.

<i>asŋ̊ aŋ̊</i>	- <i>aŋ̊ aŋ̊ asŋ̊</i>	= tinuku
<i>m̊ u</i>	- <i>aŋ̊ m̊ u</i>	= ginawa
<i>ŋ̊ u n̊ u</i>	- <i>aŋ̊ n̊ u n̊ u</i>	= pinépé
<i>aŋ̊ n̊ ŋ̊</i>	- <i>aŋ̊ aŋ̊ aŋ̊ ŋ̊</i>	= kinalang

Tembung kang apurwa aksara *an* jén sineselan *an* panulisé mung kawulu, tanpa tjetjak.

<i>aŋ̊ aŋ̊</i>	- <i>aŋ̊ aŋ̊ aŋ̊</i>	= ingadu
<i>aŋ̊ aŋ̊</i>	- <i>aŋ̊ aŋ̊ aŋ̊</i>	= ingingu
<i>aŋ̊ aŋ̊ aŋ̊</i>	- <i>aŋ̊ aŋ̊ aŋ̊ aŋ̊</i>	= ingedus
<i>ŋ̊ aŋ̊ aŋ̊ aŋ̊</i>	- <i>aŋ̊ aŋ̊ aŋ̊ aŋ̊</i>	= ingobong

2. Seselan *m̊*, *n̊* ing Latin **er**, **el**, luluh karo aksara purwaning tembung.

<i>ŋ̊ aŋ̊ aŋ̊</i>	= greget	<i>aŋ̊ aŋ̊</i>	= tlusur
<i>aŋ̊ aŋ̊ aŋ̊</i>	= prempeng	<i>aŋ̊ aŋ̊</i>	= gleger

Jén ana perluné, upama kanggo ngujak guru-wilangan ing tembang, seselan iku ora diluluhaké karo purwaning lingga.

<i>ŋ̊ aŋ̊ aŋ̊</i>	- <i>aŋ̊ aŋ̊ aŋ̊ aŋ̊</i>	= gereget
<i>aŋ̊ aŋ̊</i>	- <i>aŋ̊ aŋ̊ aŋ̊ aŋ̊</i>	= telusur

3. Seselan *əŋ̊* jén karaketaké ing tembung kang purwané dudu aksara *an* ora karangkep panulisé. Ing Latin seselan iku awudjud seselan *um* utawa **em**.

<i>aŋ̊ aŋ̊ aŋ̊</i>	= kumaki, kemaki	<i>aŋ̊ aŋ̊ aŋ̊</i>	= sumega, semega
<i>aŋ̊ aŋ̊ aŋ̊</i>	= sumanding, semanding	<i>aŋ̊ aŋ̊ aŋ̊</i>	= tumeka, temeka

6. BAB PANAMBANG.

Wudjuding panambang jaiku: *ଅଳ୍ପ ଲିଖି ତଥା ଆମା
ଅନ୍ତରୀମ ଶବ୍ଦରେ କିମ୍ବା କିମ୍ବା ଶବ୍ଦରେ କିମ୍ବା*

A. Kadjaba panambang *ଅଳ୍ପ* panambang - panambang ing duwur iku jèn rinaketaké karo tembung kang wandané pungkasan wanda sigeg, *ଅଳ୍ପ* iku luluh dadi aksara sesigegé.

<i>ଅଳ୍ପିଲାଙ୍କ</i>	= nulisa	<i>ଅଳ୍ପିଲାଙ୍କି</i>	= nulisi
<i>ଅଳ୍ପିଲାଗଲାଙ୍କ</i>	= pánulisé	<i>ଅଳ୍ପିଲାଗଲାଙ୍କା</i>	= tulisana
<i>ଅଳ୍ପିଲାଶଙ୍କ</i>	= tulisan	<i>ଅଳ୍ପିଲାଶଙ୍କି</i>	= tulisen
<i>ଅଳ୍ପିଲୁ</i>	= tulisna	<i>ଅଳ୍ପିଲୁଷିଲାଙ୍କ</i>	= seratipun
<i>ଅଳ୍ପିଲାଶଗମ</i>	= nulisaké	<i>ଅଳ୍ପିଲାଶଗମିଲାଙ୍କ</i>	= njerataken

Jèn aksara sesigegé wanda wekasan iku *ଅଳ୍ପ* manawa dipanambangi, *ଅଳ୍ପ* iku sok owah dadi *ଅଳ୍ପିଲାଙ୍କ*

<i>ଅଳ୍ପିଲାଙ୍କାଙ୍କାଙ୍କ</i>	= dolanan
<i>ଅଳ୍ପିଲାଙ୍କାଙ୍କ</i>	= dolana
<i>ଅଳ୍ପିଲାଙ୍କାଙ୍କ</i>	= dolakna
<i>ଅଳ୍ପିଲାଙ୍କାଙ୍କାଙ୍କାଙ୍କାଙ୍କ</i>	= ndolakaké

Kang njebal:

<i>ଅଳ୍ପିରି</i> - <i>ଅଳ୍ପିଲାଙ୍କ</i>	= palijan, palihan
<i>ଅଳ୍ପିରି</i> - <i>ଲାକାଲିଲାଙ୍କ</i>	= sakalijan, sakalihan
<i>କିର୍ତ୍ତିରି</i> - <i>ଅଳ୍ପିଲାଙ୍କ</i>	= karuhan, karuhan

B. Tembung kang wandané wekasan wanda menga.

1. Panambang **an** ing tembung kang wandané wekasan aswara **a**, wudjud wanda **wu**, wo, ji, jé, panambang iku isih adjeg. Ing Latin katulis **a**.

mranaa an = mranaa **an wu** = tawua

saηwa&an = sawoa.

prijaia an = prijajia **an prijaia an** = kaprijéa

2. Panambang **an** malih dadi **u** ing wanda menga kang aswara **u** utawa **o**. Ing Latin ditulis **a**.

auηau = tukua **η(au)ηau** = mronoa

au au = ngakua **au mηwa&u** = nggادوا

3. Panambang **an** malih dadi **ui** ing wanda menga kang aswara **i** utawa **é**. Ing Latin katulis **a**.

au siua = balia **η uiηau** = généa

au diua = dadia **η (ui)ηau** = mrénéa

4. Panambang **ai** jén karaketaké ing wanda menga, wanda iku sigeg **ai** disik, mulané **ai** iku bandjur rangkep. Ing Latin **a - é** ora rangkep.

ai m uai = nggawani **ηη ai** = nukoni

ai η anai = matèni **um η ai** = njadèni

5. Panambang **ən** jén rinaketaké ing wanda menga malih dadi **ən** Ing Latin katulis **né**.

ən waηən = pađané **ən ηən ηən** = saténé

ən diηən = dadiné **ηən əηən əηən** = tokoné

6. Panambang *an an* jén karaketaké ing wanda menga, wanda iku kudu kasigegaké *an* disik.

məŋŋəŋtən = gawanana   *ŋəŋŋəŋŋəŋtən* = pèpènana

ŋəŋŋəŋŋəŋtən = patènana   *məŋŋəŋŋəŋtən* = gadonana

7. Panambang *anŋ an* jén rinaketaké karo wanda menga ora owah, mangkono uga *anŋ anŋ anŋ*

ən məŋŋəŋtən məŋŋəŋtən = nggawakaké

ŋəŋŋəŋtən məŋŋəŋtən = mudjèkaké

ŋəŋŋəŋtən məŋŋəŋtən = nukokaké

ən məŋŋəŋtən məŋŋəŋtən = nggawèkaké

ən əŋŋəŋtən məŋŋəŋtən = namakaken

əmŋ əŋŋəŋtən məŋŋəŋtən = njamèkaken

8. Panambang *anŋ* jén karaketaké karo wanda menga kang aswara a, u, swarané luluh karo swarané wanda wekasan mau.

məŋŋəŋtən = gawan

ən əŋŋəŋtən = pratapan

ŋəŋŋəŋtən = tukon

ən əŋŋəŋtən = baton

Déné jén wandané iku wanda menga aswara **i** utawa **é**, panambang **an** iku ana kang luluh karo swarané wanda, ana kang ora. Kang ora luluh, panambang *anŋ* malih dadi *anŋ*. Ing Latin katulis **an** baé.

ଦାଦି - ଦାତାନ୍ତରୀ = dadèn

ମାତି - ମାତାନ୍ତରୀ = matèn

ଶବ୍ଦାନ୍ତରୀ - ଶବ୍ଦାନ୍ତରୀଣ୍ଠାନ୍ତରୀ = sèndèn

କରମେନ - କରମେନାନ୍ତରୀ = keramèn

କାଦାନ୍ତରାନ୍ତରୀ = kadadéan

ଶବ୍ଦାନ୍ତରୀଣ୍ଠାନ୍ତରୀ = séndéan

କାରମେନାନ୍ତରୀ = karaméan

ଗାଵେନ - ଗାଵେନାନ୍ତରୀ = gawéan

ବାଗେନ - ବାଗେନାନ୍ତରୀ = bagéan

9. Panambang କିନ୍ତରୀ jèn karaketaké karo wanda menga malih

dadi କିନ୍ତରୀ Ing Latin **nén**.

ଗାଵାନ୍ତରୀ = gawanen ବାତିନ୍ତରୀ = batinen

ଅନ୍ତରୀଣ୍ଠାନ୍ତରୀ = tukunen ଲାତାନ୍ତରୀଣ୍ଠାନ୍ତରୀ = saténen

ଗାଦନ୍ତରୀ = gadonen

10. Panambang କିନ୍ତିଯନ୍ତରୀ jèn rinaketaké karo wanda menga

malih କିନ୍ତିଯନ୍ତରୀ Ing Latin **nipun**.

ହାତାନ୍ତିଯନ୍ତରୀ = satanipun ଲାମିନ୍ତିଯନ୍ତରୀ = laminipun

ଅନ୍ତରୀନ୍ତିଯନ୍ତରୀ = sukunipun ରାମେନ୍ତିଯନ୍ତରୀ = raménipun

ଗାନ୍ତରୀନ୍ତିଯନ୍ତରୀ = tokonipun

11. Panambang **m** jén karaketaké ing wanda sigeg ora owah, déné jén perlu diulur dadi **ām m** Ing Latin **ena**.

ām nyām = djalukna   **ām nyāmām** = djalukena
nyāmām = tulisna   **nyāmāmām** = tulisena

Panambang **m** iku jén karaketaké ing wanda menga, wanda iku disigegaké **m** disik, lan jén perlu kena diulur dadi **ām m**. Ing Latin **ena**.

m nām	= gawakna
m nāmām	= gawakena
nām nām	= dadèkna
nām nāmām	= dadèkena
nyām nām	= tukokna
nyām nāmām	= tukokena
nām nām	= satèkna
nām nāmām	= satèkena
ngām ngām	= ngokokna
ngām ngāmām	= ngokokena

7. TEMBUNG DWILINGGA.

Panulisé tembung dwilingga ora kena nganggo angka 2. Sidjisidjining tembungé isih adjeg panulisé. Ing Latin kena nganggo angka 2.

ām nyām nām nyām = alun - alun
nyām nām ~ nyām nyām = udan - udan

ater-ater = ater - ater   irang-ireng = irang - ireng

abang2, di - ujak2, golèk2 - an, di - ater2 - i.

8. TEMBUNG DWIPURWA.

1. Tembung dwipurwa kang purwané awudjud wanda menga, purwaning wanda iku karangkep. Ing Latin purwa rangkepané ditulis nganggo swara e.

pepaḍang	—	pepaḍang
pepitu	—	pepitu
tetuku	—	tetuku
pepéling	—	pepéling
pepeteng	—	pepeteng
sesongaran	—	sesongaran

Susuhunan, penulisé adjeg: Susuhunan.

2. Jén purwané lingga awudjud wanda sigeg, purwa rangkepané ora sigeg. Ing Latin purwa rangkepané iku ditulis nganggo swara e.

gégantjangan	=	gegantjangan
tetindih	=	tetindih
tetunggul	=	tetunggul
bebéntjéngan	=	bebéntjéngan
tjetjongkrahan	=	tjetjongkrahan
lelembut	=	lelembut

13. Jén purwané lingga awudjud wanda sigeg aswara **o** lan wandané kang wekasan wanda menga aswara **a**, purwa rangkepané dadi wanda menga aswara **a**. Ing Latin purwa rangkepané ditulis nganggo swara **e**.

η ιν̄ ɔ m – **ιν̄ η ιν̄ ɔ m** = tetangga

η ιν̄ ɔ η – **ιν̄ η ιν̄ ɔ η** = tetamba

η ιν̄ ɔ η – **ιν̄ η ιν̄ ɔ η** = geganté

η ιν̄ ɔ η – **ιν̄ η ιν̄ ɔ η** = sesandja

---

9. TEMBUNG DWIWASANA.

Purwaning tembung dwiwasana katulis kaja purwaning linggané. Ing Latin uga mangkono.

αι η γα η γα ς γη = tjengèngès ora **αι η γα η γα ς γη**.

αι αγ(γ) αγη = tjekukruk „ **αι αγ(γ) αγη**

αι κιν κιν αγη = djegigik „ **αι κιν κιν αγη**

αι η γα ι η γα ι γη = djedodog „ **αι η γα ι η γα ι γη**

---

10. TEMBUNG TJAMBORAN.

Tembung tjamboran kang wanda wekasané tembung kang ngarep wanda sigeg, lan tembung kang buri apurwa aksara **υν** \ **υν** iku ora owah.

αγ γα το υν γη = udan - awu

αγ γα το το υν γη γη = sétan - alas.

αγ μι γα το υν = supit - urang

αι μι γα το η γα υν γη = sapit - abon

. Ing Latin panulisé tembung tjamboran iku kagandèng utawa mawa tanda panggandèng (-), ana uga kang ora kagandèng.

Udaniris	unda - usuk	sangalas
nagasari	sandi - upaja	nemlikur
purwakanji	pawong - mitra	patbelas
pitung puluh	sèket telu	pager wesi

11. AKSARA MURDA.

Wudjuding aksara murda, jaiku:

m \ n \ r \ l \ s = m \ n \ r \ l \ s

Kang malih wudjudé manawa dadi pasangan:

r pasangané ..... s pasangané s

n , , , = pasangan s murda

Aksara murda iku kanggoné mung ana ing tata-prunggu, kanggo nulisi djedjulukan asmané para luhur lan arané panggonan kang di-dalemi para gedé mau.

सुन्दर अंगृही अंगृही अंगृही अंगृही

Mauné aksara murda iku kanggo nulisi apa baé, ora mung kanggo nulisi asmané para luhur lsp. kang gandèng karo tata - krama, kajata:

अंगृही अंगृही अंगृही अंगृही अंगृही

अंगृही अंगृही अंगृही अंगृही अंगृही

Saiki panganggoné aksara-murda iku (manut tatanan Sriwedari) makéwuhaké, mulané wis akèh wong kang ora gelem migunakaké aksara murda, awewaton:

1. Ora kabèh aksara Djawa ana aksarané - murda.
2. Mauné aksara - murda iku kanggo nulisi apa baé, kang ora ngèlingi tata - prunggu.

12. AKSARA SWARA.

Wudjuding aksara swara jaiku :

ଶ୍ରୀ ଅୟା ହୃ ରୀ ଉଁ

Aksara swara iku mung kanggo nulisi tembung mantja jèn perlu ditjetakaké paketjapané lan ora wenang dadi pasangan.

ଶ୍ରୀନୂରୀ ରୋଗାନ୍ତ୍ରୀ ହୃଜ୍ଞା
ହୃତ୍ରୀ ଶ୍ରୀପ୍ରିଣ୍ତ୍ରୀ ରୋଗାନ୍ତ୍ରୀ
ରାତ୍ରିଭୁବ୍ରୀ ହୃଜ୍ଞାନ୍ତ୍ରୀ
ହୃତ୍ରୀ ରାତ୍ରିଭୁବ୍ରୀ

13. AKSARA RÉKAN.

Wudjuding aksara rékan jaiku:

କ୍ରୀ ଦ୍ଵୀ ତ୍ରୀ ଚ୍ଛୀ କ୍ରୀ

Aksara rékan iku mung kanggo nulisi tembung-tembung mantja jèn ditjetakaké paketjapané : କ୍ରୀ ଏନ୍ତ୍ରୀ କ୍ରୀରୋଗାନ୍ତ୍ରୀ ଦ୍ଵୀନ୍ତ୍ରୀ
ତ୍ରୀନ୍ତ୍ରୀ ଚ୍ଛୀନ୍ତ୍ରୀ କ୍ରୀ ହୃନ୍ତ୍ରୀ

Aksara rékan iku jèn olèh sandangan kang dunungé ana ing sađuwuring aksara, upama କ୍ରୀ ଏନ୍ତ୍ରୀ, angané iku katulis ana ing buri, satengené tjetjak telu:

କ୍ରୀନ୍ତ୍ରୀ ଏନ୍ତ୍ରୀ ତ୍ରୀନ୍ତ୍ରୀ ଚ୍ଛୀନ୍ତ୍ରୀ

Aksara ။ ၌ ၎ ၊ ora wenang dadi pasangan.

Aksara ၌ wenang dadi pasangan, jaiku ။ déné jén sesak papané, aksarané sesigeg kudu kapangku, pasangan ။ malih wutuh

ḥ̄

ও ৱ কৰুণা ত্ব তি । অ গু লু মু প্রি তি ।

গ ম এ গ স এ এ ত্ব তি । অ য ম এ এ ত্ব তি ।

jén papané wis sesak; katulis: অ য ম এ এ এ এ এ এ এ এ

14. BAB ANGKA.

Angka Djawa iku kanggoné digawé nengeri tjetjah utawa urut-urutaning barang. Sarèhning angka Djawa iku wudjud aksara Djawa, mulané panulisé supaja pisah karo aksara ing sakiwa tengené, kudu sarana pada pangkat.

m = 1	c = 6	m m = 11
ঁ = 2	ম = 7	ঁ ৩ = 25
৳ = 3	৮ = 8	ঁ ০ ম = 201
৫ = 4	৯ = 9	ম ০ ঁ ৩ = 1027
৭ = 5	১০ = 10	ম য ৩ ৩ = 1955

অ য ম এ এ এ ৬০০ : গ পি ম র :

গ ম এ এ এ এ এ এ এ এ এ এ এ এ এ এ এ এ

15. BAB PADA.

Warna - warnaning pada aksara Djawa, jaiku:

1. Pada - lingsa ( ) panganggoné kaja déné komah. Jén wis ana pangkon ora nganggo pada lingsa.

2. Pada - lungsi («) penganggoné kaja déné titik, ana ing wekasaning ukara. Jén wis ana pangkon mung kari nambahi pada lingsa.
3. Pada - pangkat (:) kanggo ngapit - apit angka Djawa lan kanggo ngelet - eleti tjritané kang nulis karo kang ditirokaké déning kang nulis. Uga kanggo ngelet - eleti tetembungan karo katrangané.
4. Adeg - adeg: (//) kanggo ing bebukaning ukara ing larikan anjar, jén wis sédjé babé.
5. Pada - guru utawa uger - uger (// o //) katulis ing wiwitaning tjarita utawa ing wiwitaning lajang kiriman, minangka pakurmatan luwih saka salumrah.
6. Pada - pantjak (« o ») katulis ing wekasining tjarita utawa ing wekasining lajang kiriman.
7. Pada-andap (*ωΗ*) katulis ing wiwitaning lajang kiriman kanggo ngadjèni wong tuwa lsp.
8. Pada - madya (*ωΗ*) katulis ing wiwitaning lajang kiriman tumrap sapaña - pada.
9. Pada - luhur (*ωΗ*) katulis ing wiwitaning lajang kiriman marang anak putu.
10. Purwa - pada (*ωΗ ωΗ ωΗ*) kanggo ing wiwitaning lajang tembang.
11. Madya - pada (*ωΗ ωΗ ωΗ*) katulis ing tengahing tjarita ing lajang tembang, kanggo nélakaké jén salin tembang.
12. Wasana - pada (*ωΗ ωΗ ωΗ*) katulis ing wekasane lajang tembang, jén wis rampung tjaritané.

16. BAB PAMILAHING WANDA.

Ing tulisan Latin pamilahing wanda manut paketjapaning tembungé. Panambang kang ora luluh karo aksara wekasaning tembungé lingga kang rinaketan, panambang mau ora owah, kajata:

ka - pal	gu - wa	gi - ne - lung
bang - ké	ti - jang	tu - me - ka
ku - rang,	ngga - wa	ge - le - ger
ang - gur	nda - mu	ge - re - get
:		
nu - tut - i	pa - dus - an	dju - puk - en
ang - ga - wa	tu - lis - a - na	mla - ju - a
am - be - dil	ma - kak - a - ké	su - ku - ni - pun
pa - nu - lis - é	ma - os - a - ken	a - nak - i - pun

N. V. PENERBIT
PANTJAWAR

Dj. Tarakan 6, SOLO (Djateng)

Menerbitkan buku² untuk sekolah lanjutan: Pendidikan, Bahasa Indonesia, Bahasa Djawa, Bahasa Inggris, Ilmu Pengetahuan Alam, Ilmu Pasti, Berhitung, ILMU Sosial, Pendidikan, Olah raga, Kumpulan soal ujian.

BUKU² BAHASA DJAWA:

- KAWRUH BASA (K. Prawirasubrata)
- PARAMASA STRA DJAWI (K. Prawirasubrata)
- PELADJARAN DAN BATJAAN BHS. DJAWA-KUNA (K. Prawirasubrata)
(Dengan daftar kata)
- SARI DJAWI (T. Hadisoebroto)
(Batjaan huruf Djawa)
- PARIBASAN (T. Hadisoebroto)
- BASA LAN SASTRA, I - II (S. Wiroatmodjo)
- AKSARA DJAWA (T. Hadisoebroto)